

GENEL KİMYA

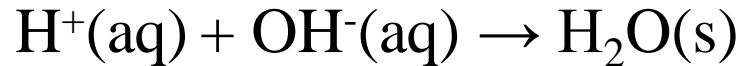
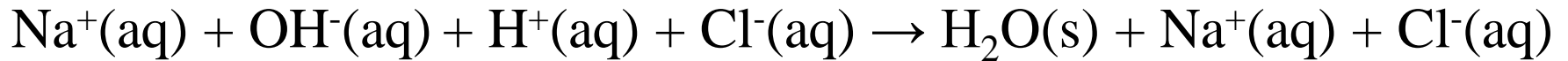
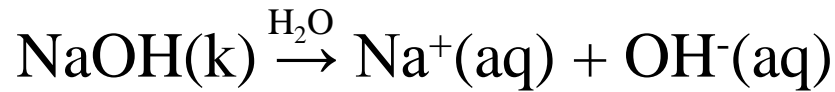
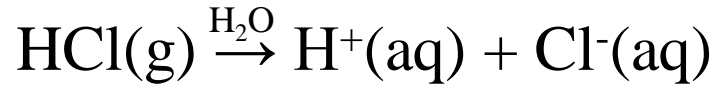

BÖLÜM 17: ASİTLER VE BAZLAR

İçindekiler

- 17-1 Arrhenius Kuramı: **Sunuş**
- 17-2 Asit ve Bazların Brønsted-Lowry Kuramı
- 17-3 Suyun İyonlaşması ve pH Eşeli
- 17-4 Kuvvetli Asitler ve Bazlar
- 17-5 Zayıf Asitler ve Bazlar
- 17-6 Çok Protonlu Asitler
- 17-7 Asit ve Baz Özelliği Gösteren İyonlar
- 17-8 Molekül Yapısı ve Asit-Baz Davranışı
- 17-8 Lewis Asit ve Bazları

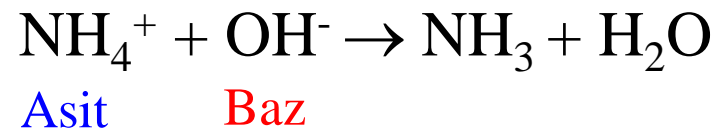
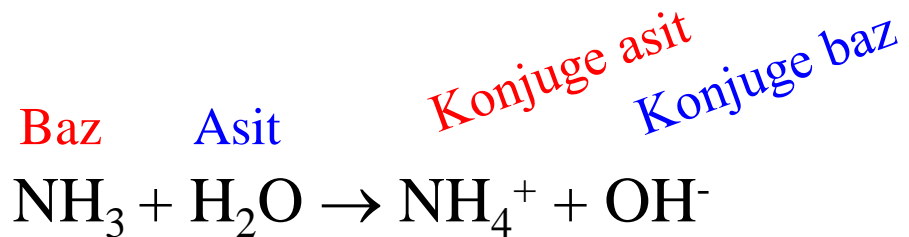
17-1 Arrhenius Kuramı: Sunuş

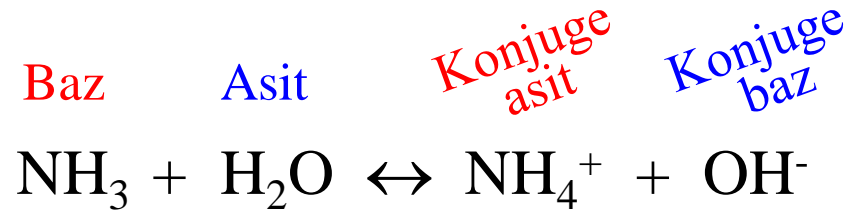
Arrhenius kuramının temeli, nötürleşme tepkimesi hidrojen ve hidroksit iyonlarının su vermek üzere birleşmesidir. Arrhenius kuramına göre *bütün bazlar OH⁻ iyonu içermelidir*.

17-2 Asit ve Bazların Brønsted-Lowry Kuramı

- **Proton** veren madde **asit**,
- **Proton** alan madde **baz**'dır.

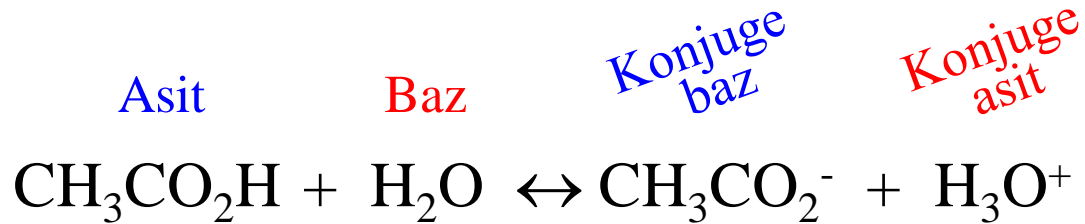
Baz İyonlaşma Sabiti

$$K_c = \frac{[\text{NH}_4^+][\text{OH}^-]}{[\text{NH}_3][\text{H}_2\text{O}]}$$

$$K_b = K_c[\text{H}_2\text{O}] = \frac{[\text{NH}_4^+][\text{OH}^-]}{[\text{NH}_3]} = 1,8 \times 10^{-5}$$

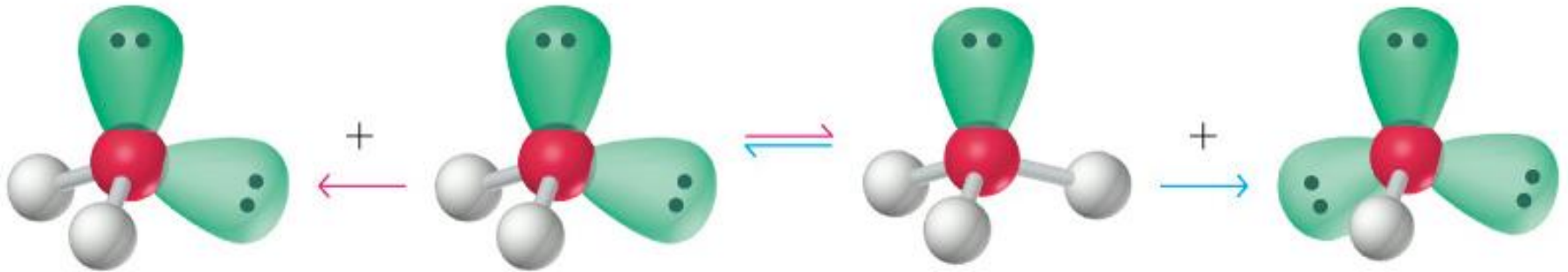
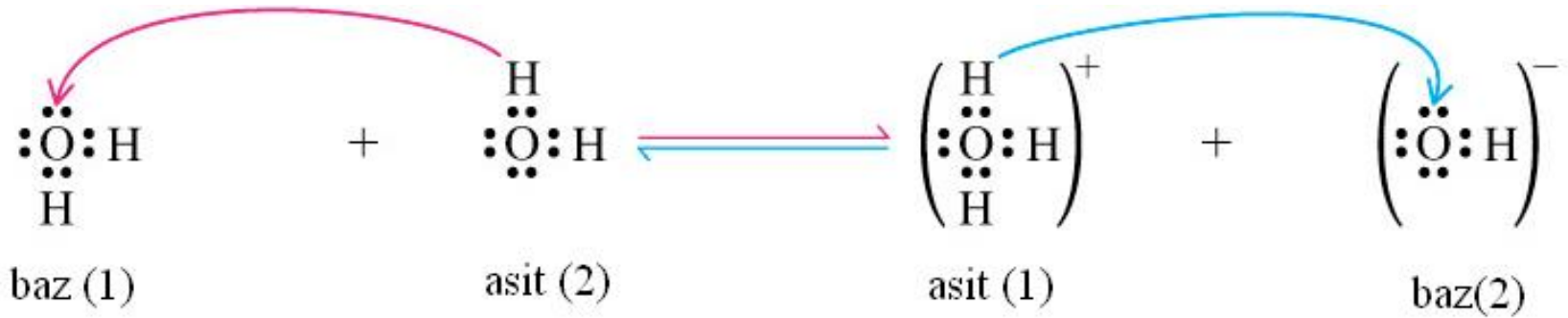
Asit İyonlaşma Sabiti

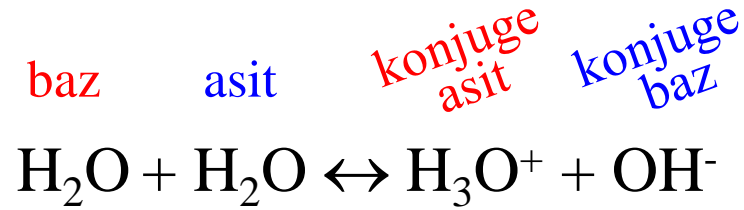
$$K_c = \frac{[\text{CH}_3\text{CO}_2^-][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{CH}_3\text{CO}_2\text{H}][\text{H}_2\text{O}]}$$

$$K_a = K_c[\text{H}_2\text{O}] = \frac{[\text{CH}_3\text{CO}_2^-][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{CH}_3\text{CO}_2\text{H}]} = 1,8 \times 10^{-5}$$

17-3 Suyun İyonlaşması ve pH Eşeli

Su İyonları Çarpımı

$$K_c = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-]}{[\text{H}_2\text{O}][\text{H}_2\text{O}]}$$

$$K_{\text{su}} = K_c[\text{H}_2\text{O}][\text{H}_2\text{O}] = [\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-] = 1,0 \times 10^{-14}$$

pH ve pOH

- Günümüzde **pH**, $[\text{H}_3\text{O}^+]$ 'un *eksi logaritması* diye bilinmektedir.

$$\text{pH} = -\log[\text{H}_3\text{O}^+] \qquad \text{pOH} = -\log[\text{OH}^-]$$

$$K_{\text{su}} = [\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-] = 1,0 \times 10^{-14}$$

$$-\log K_{\text{su}} = -\log[\text{H}_3\text{O}^+] - \log[\text{OH}^-] = -\log(1,0 \times 10^{-14})$$

$$\text{p}K_{\text{su}} = \text{pH} + \text{pOH} = -(-14)$$

$$\text{p}K_{\text{su}} = \text{pH} + \text{pOH} = 14$$

17-4 Kuvvetli Asitler ve Bazlar

TABLO 17.2
Yaygın Kuvvetli
Asitler ve Bazlar

Asitler

Bazlar

HCl

HBr

HI

HClO₄

HNO₃

H₂SO₄

LiOH

NaOH

KOH

RbOH

CsOH

Mg(OH)₂

Ca(OH)₂

Sr(OH)₂

Ba(OH)₂

HCl

CH₃CO₂H

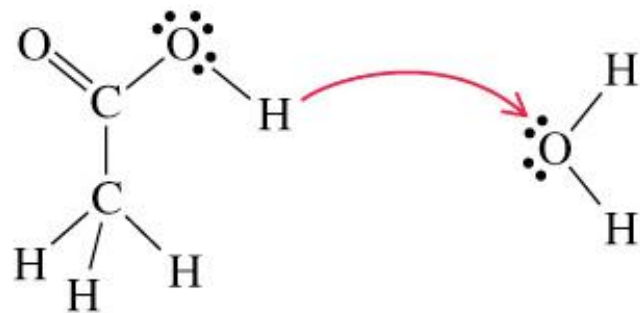
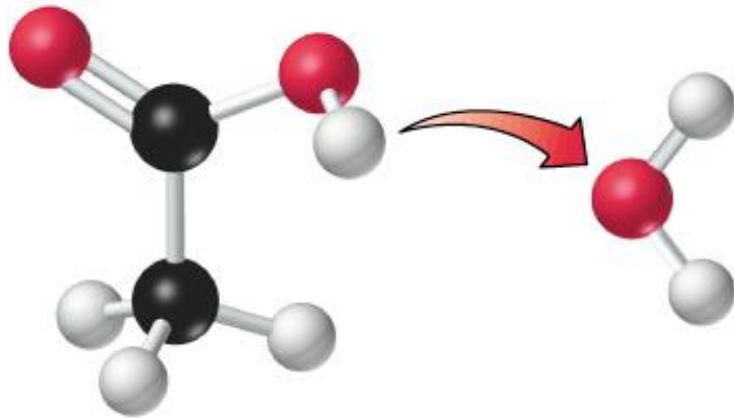

Timol Mavisi İndikatörü

pH < 1,2 < pH < 2,8 < pH

17-5 Zayıf Asitler ve Bazlar

Asetik Asit

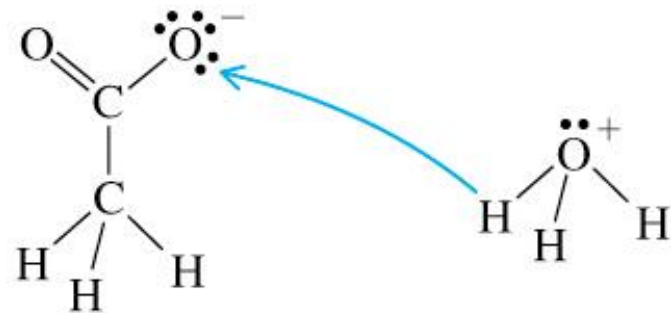
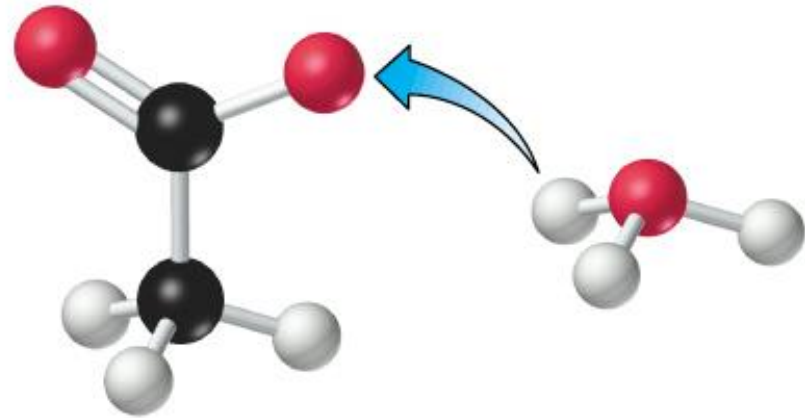
$\text{HC}_2\text{H}_3\text{O}_2$
asit (1)

+

H_2O
baz (2)

$\text{HC}_2\text{H}_3\text{O}_2$ veya $\text{CH}_3\text{CO}_2\text{H}$

$\text{C}_2\text{H}_3\text{O}_2^-$
baz (1)

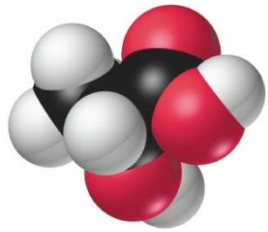
+

H_3O^+
asit (2)

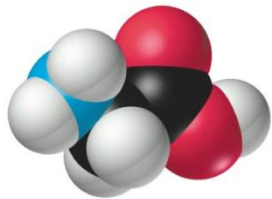
Zayıf Asitler

$$K_a = \frac{[\text{CH}_3\text{CO}_2^-][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{CH}_3\text{CO}_2\text{H}]} = 1,8 \times 10^{-5}$$

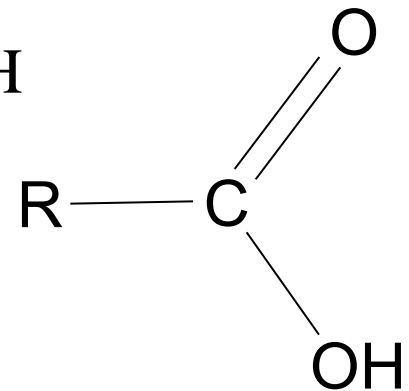
$$\text{p}K_a = -\log(1,8 \times 10^{-5}) = 4,74$$

Laktik asit $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CO}_2\text{H}$

Glisin $\text{H}_2\text{NCH}_2\text{CO}_2\text{H}$

İyonlaşma Yüzdesi

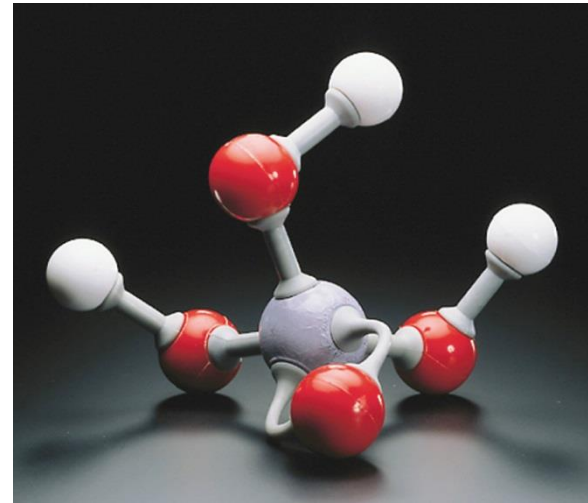

$$\text{İyonlaşma yüzdesi} = \frac{\text{HA'dan gelen } [\text{H}_3\text{O}^+] \text{ molaritesi}}{[\text{HA}]'nın \text{başlangıç molaritesi}} \times 100$$

17-6 Çok Protonlu Asitler

Fosforik asit:

Üç protonlu asit

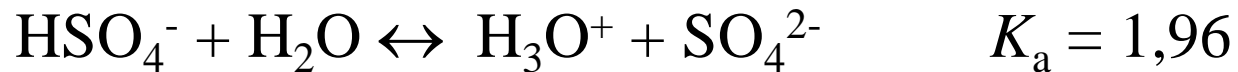
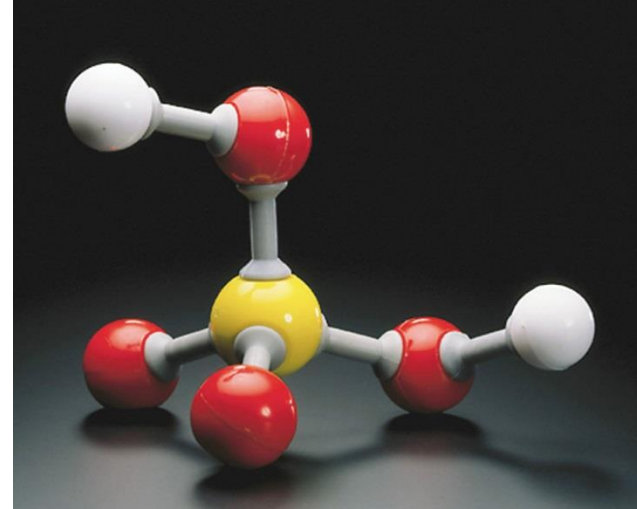
Fosforik Asit

- $K_{a1} \gg K_{a2}$ ve çözeltideki H_3O^+ iyonunun çok büyük bir kısmı 1.iyonlaşmadan ileri gelir.
- 1.iyonlaşma sonunda oluşan H_2PO_4^- nin çok az bir kısmı iyonlaştığından, çözeltide $[\text{H}_2\text{PO}_4^-] = [\text{H}_3\text{O}^+]$ alınabilir.
- Asidin molaritesi ne olursa olsun $[\text{HPO}_4^{2-}] \approx K_{a2}$ kabul edilebilir.

Sülfürik Asit

Sülfürik asit:

İki protonlu asit

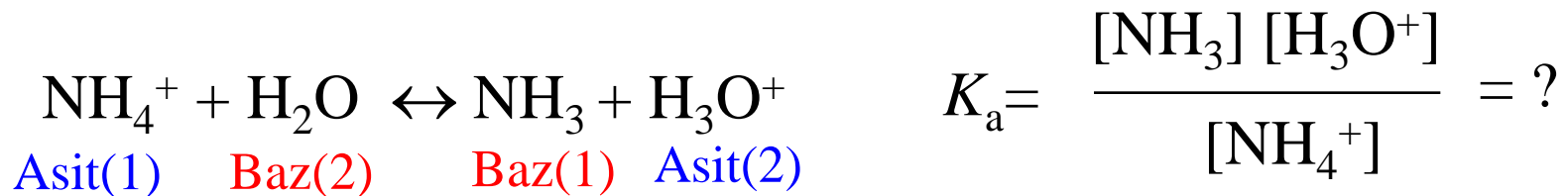
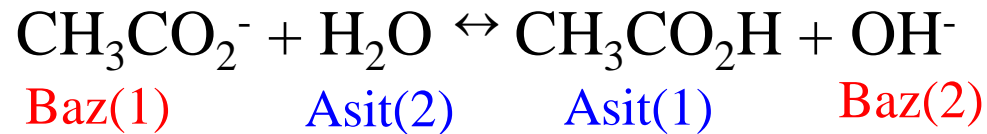

Çözelti Denge Hesaplamalarına Genel Bir Bakış

- Çözeltide bulunan tüm türleri belirleyiniz (H_2O molekülleri hariç). Bu türlerin derişimlerini, bilinmeyen olarak kabul ediniz.
- Bu türleri içeren eşitlikleri yazınız. Türleri içeren eşitliklerin sayısı, bilinmeyenlerin sayısı ile aynı olmalıdır. Bu eşitlikler üç çeşittir.
  - Denge sabitleri ifadeleri,
  - Kütle denkliği eşitlikleri,
  - Yük denkliği koşulu.
- Eşitlikleri, bilinmeyenler için çözünüz.

17-7 Asit ve Baz Özelliği Gösteren İyonlar

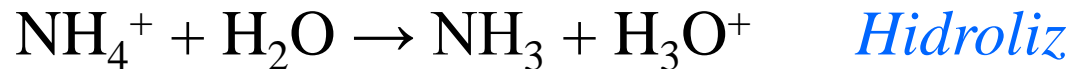

$$K_a = \frac{[\text{NH}_3] [\text{H}_3\text{O}^+] [\text{OH}^-]}{[\text{NH}_4^+] [\text{OH}^-]} = \frac{K_{\text{su}}}{K_b} = \frac{1,0 \times 10^{-14}}{1,8 \times 10^{-5}} = 5,6 \times 10^{-10}$$

$$K_a \times K_b = K_{\text{su}}$$

Hidroliz

- Bir iyonla su arasında meydana gelen tepkimeye çoğu zaman *“hidroliz tepkimesi”* adı verilir.

17-8 Molekül Yapısı ve Asit-Baz Davranışı

- HF zayıf asit olduğu halde, niçin HCl kuvvetli asittir?
- Asetik asit ($\text{CH}_3\text{CO}_2\text{H}$) niçin etanol'den ($\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH}$) daha kuvvetli, klorasetik asitten daha zayıf bir asittir?
- Bütün bu soruların yanıtları molekül yapılarındadır ve *bağlı asit kuvvetleri* terimiyle açıklanabilir.
- Bağ ayrışma enerjileri çözelti fazında değil, gaz fazında ölçülür.

İkili Asitlerin Kuvvetleri

	HI		HBr		HCl		HF	
<i>Bağ uzunluğu</i>	160,9	>	141,4	>	127,4	>	91,7	pm
<i>Bağ ayrışma enerjisi</i>	297	<	368	<	431	<	569	kJ/mol
<i>Asitlik kuvveti</i>	10^9	>	10^8	>	$1,3 \times 10^6$	>>	$6,6 \times 10^{-4}$	

İyon çifti
H-bağı

Serbest iyonlar

İkili Asitlerin Kuvvetleri

- HF'nin diğer halojen asitlerinden daha zayıf bir asit olması beklenmekle birlikte, bu derece zayıflığı bağ ayrışma enerjisinin büyüklüğüne bağlanamaz.
- Hidroflorik asidin bu zayıflığı ancak kuvvetli hidrojen bağları yapabilmesiyle açıklanabilir.
- HF(aq) çözeltileri, hidrojen bağları sonucu meydana gelen iyon çiftleri içerirler ve serbest H_3O^+ derişimi, olması gerekenden azdır.

Oksiasitlerin Kuvvetleri

- O-H Bağı Elektronlarının Çekilmesine Neden Olan Etkenler:
  - Merkez atomunun elektronegatifliği (EN)
  - Asit molekülündeki O atomlarının sayısıdır.

$$EN_{\text{Cl}} = 3,0$$

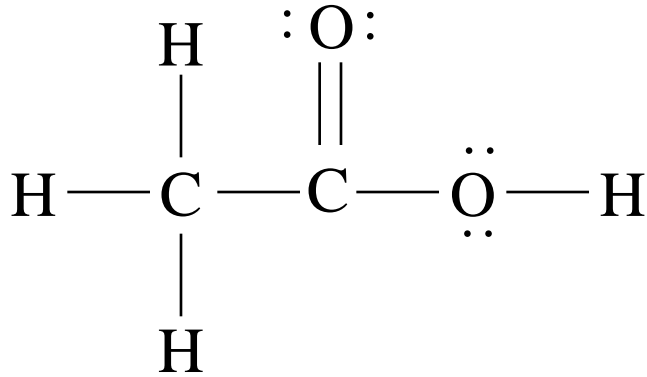
$$K_a = 2,9 \times 10^{-8}$$

$$EN_{\text{Br}} = 2,8$$

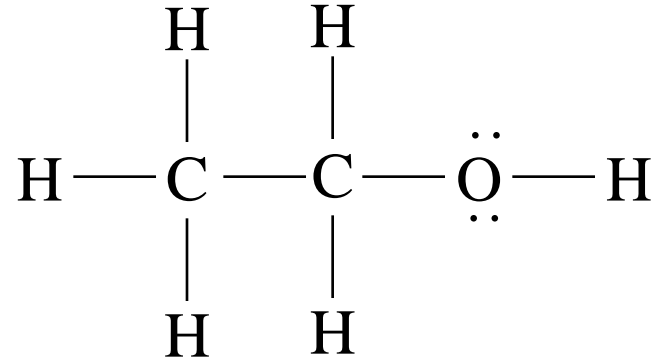
$$K_a = 2,1 \times 10^{-9}$$

Organik Asitlerin Kuvvetleri

Asetik asit

$$K_a = 1,8 \times 10^{-5}$$

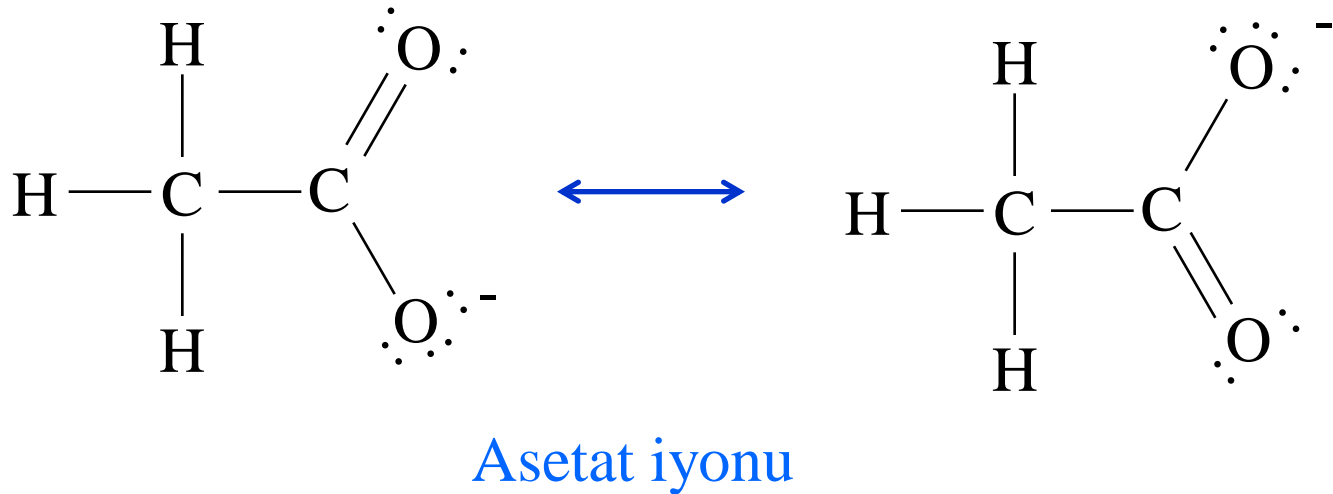
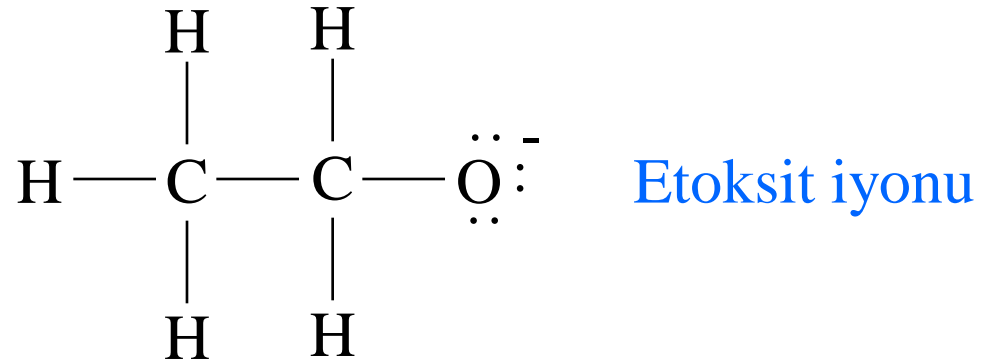
Etanol

$$K_a = 1,3 \times 10^{-16}$$

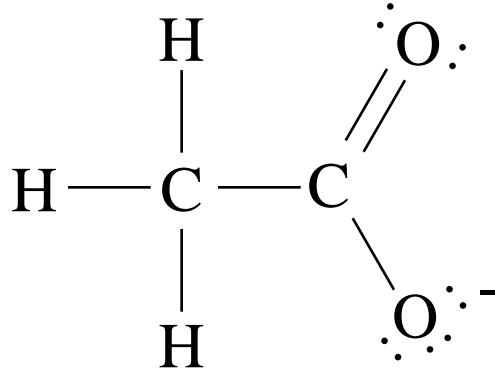
Asetik asitteki elektronegatif O atomunun O-H bağından elektron çekmesiyle, O-H bağı zayıflar ve proton (H^+) verilmesi kolaylaşır.

Oluşan Anyonlar

Yapısal Etkiler

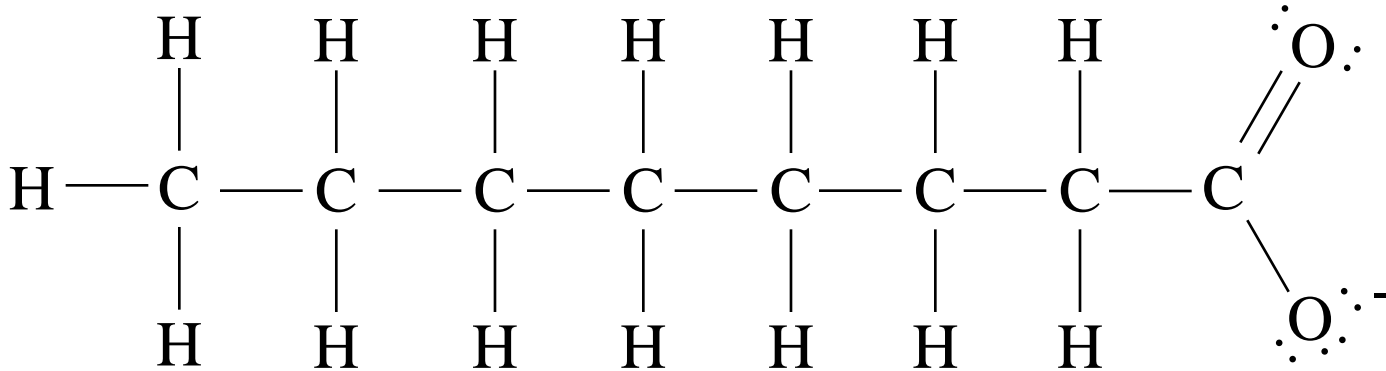

Asetik asit

$$K_a = 1,8 \times 10^{-5}$$

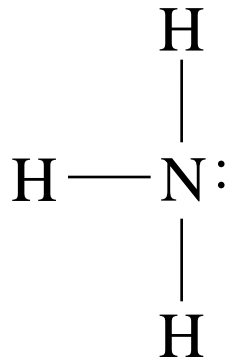
Oktanoik asit

$$K_a = 1,3 \times 10^{-5}$$

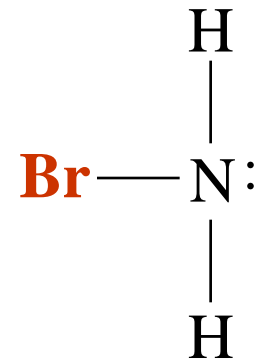
Bir karboksilik asit molekülündeki karbon zincirinin uzunluğunun asitlik kuvveti üzerine çok az bir etkisi vardır.

Aminlerin Bazlık Kuvvetleri

Amonyak

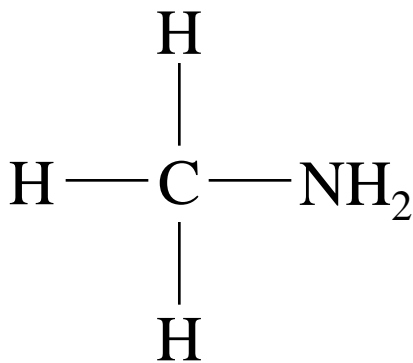
$$pK_b = 4,74$$

Bromamin

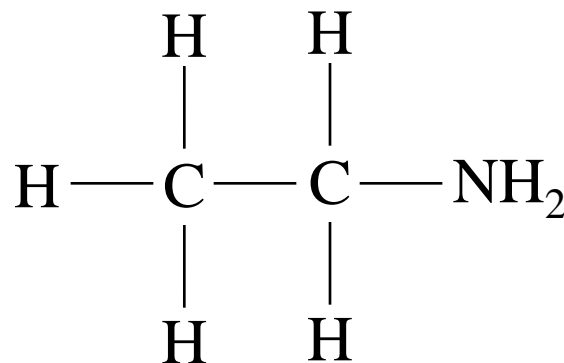
$$pK_b = 7,61$$

Aminlerin Bazlık Kuvvetleri

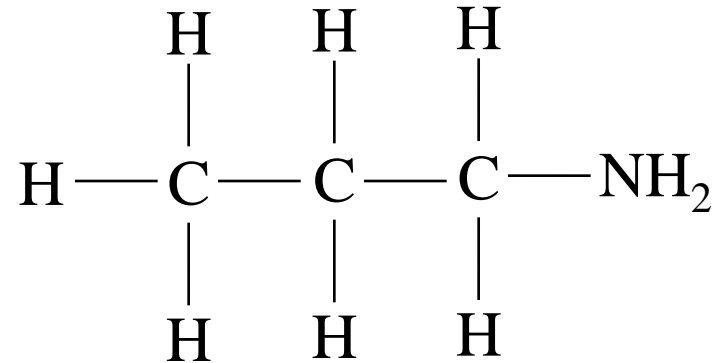
Metilamin

$$pK_b = 4,74$$

Etilamin

$$pK_b = 3,38$$

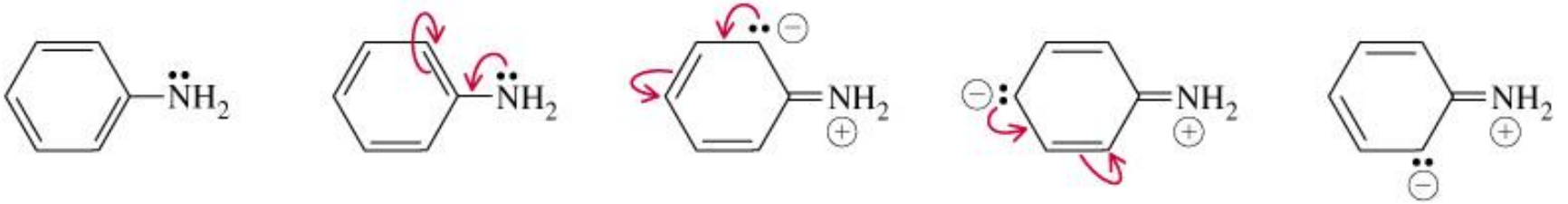
Propilamin

$$pK_b = 3,37$$

Hidrokarbon zincirleri çok az da olsa elektron verirler. Bu hidrokarbon zincirleri amino gruplarına bağlı olduklarında, pK_b değerleri amonyağinkinden daha küçüktür.

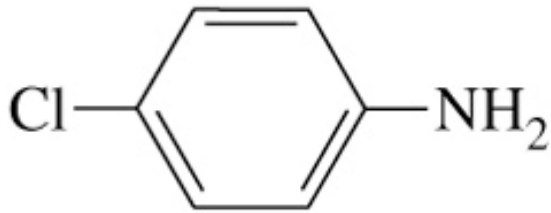
Rezonans Etkisi

Aromatik aminler

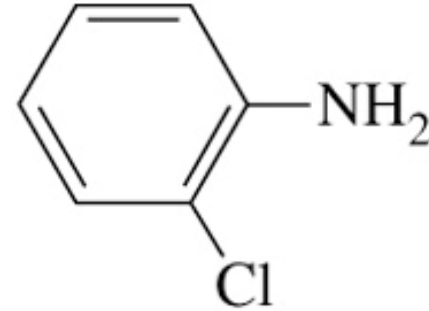

Anilin karbon-karbon bağları arasında doymamışlık olan 6 karbonlu bir halkalı molekül olan benzenden türemiştir. Moleküldeki bu doymamışlık ile ilgili elektron dağılımı, dekolalize olarak tanımlanır. NH₂ grubu üzerindeki ortaklanmamış elektron çifti elektron dağılımında etkili olur (moleküllerdeki eğri oklar, elektronların halka etrafındaki hareketi hakkında bir fikir verir).

İndüktif Etkiler

para-Kloranilin, $pK_b = 10.01$

orto-Kloranilin, $pK_b = 11.36$

Anilindeki halkaya bağlı hidrojen atomlarından biri çok elektronegatif bir atom veya grupla yer değiştirdiğinde, NH₂ grubu üzerindeki elektron yoğunluğu daha da çekileceğinden bazlık kuvveti azalır. Bu halkalı süstitüent NH₂ grubuna yakınsa etki fazladır.

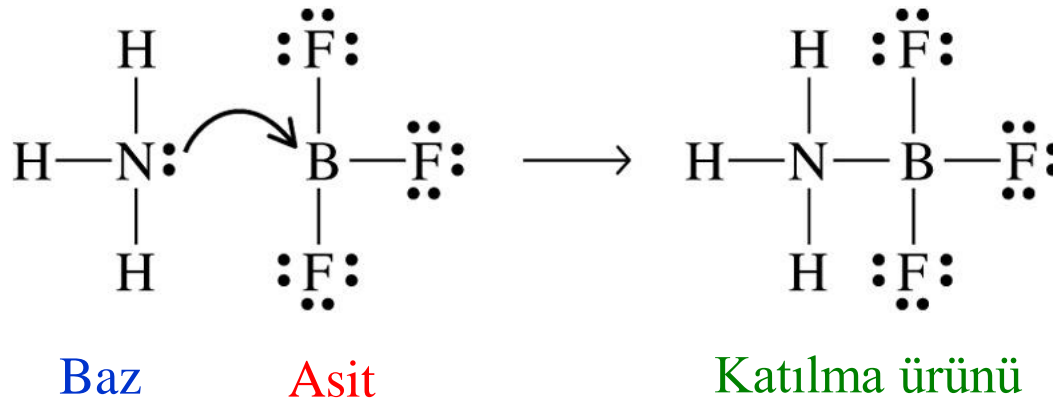
17-9 Lewis Asit ve Bazları

- **Lewis Asidi**

- Elektron çifti alabilen tanecikler (atom, iyon ya da moleküller)dir.

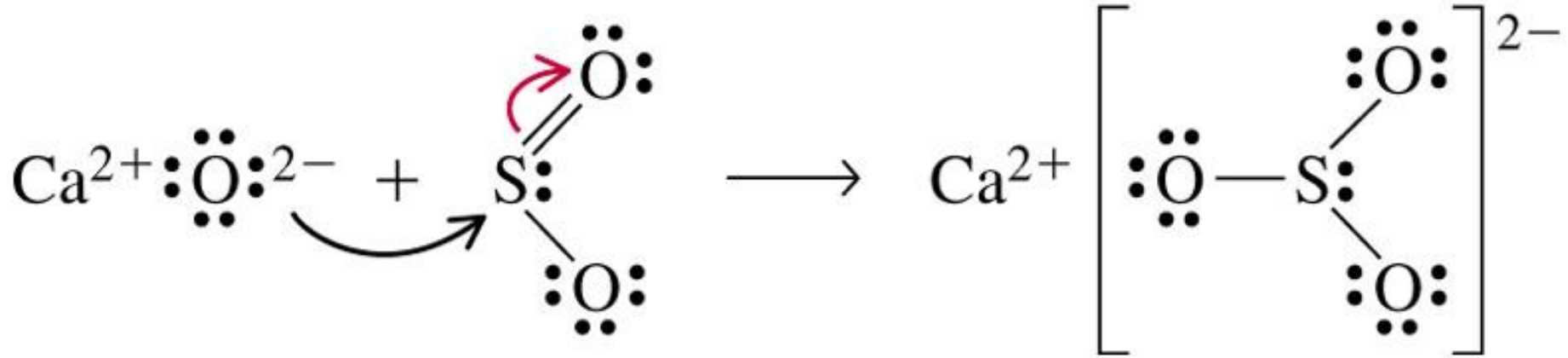
- **Lewis Bazı**

- Elektron çifti verebilen tanecikler (atom, iyon ya da moleküller)dir.

H₃N-NH₃ katılma ürününde bağlanma, N ve B atomlarının sp³ orbitallerinin örtüşmesidir. Bağın elektronları N atomu tarafından verilmemektedir.

Elektron Hareketinin Gösterilmesi

Tepkimedeki **kırmızı ok** Lewis yapısındaki bir elektron çiftinin yeniden düzenlendiğini ifade eder.